DOI: 10.69594/hit.2026.2.10
Published Online: 2026-10-31
Published Print: 2026-10-31

Pusztai Gábor[1]

A holland református misszió szolgálatában Cseszkó Gyula (1902–1945) orvos-misszionárius a Holland Indiákon *(első rész)*

Abstract

In post-Trianon Hungary, foreign missions did not play the leading role within the Reformed Church. The Church's leaders preferred to focus on resolving internal problems and on strengthening and reorganising the remaining parts of the Church. Nevertheless, there were those who chose to undertake foreign missionary work and sought to join the efforts of a missionary society far from their homeland. Dr Gyula Cseszkó was one such person who undertook foreign missionary work. Together with his wife, Emma Eörhalmi Hadady (1907–1944), he worked for decades as a medical missionary in the Dutch East Indies, on the Sangir-Talaud Islands in Tahuna, on behalf of a Dutch Reformed Missionary Society. In this study, I aim to reconstruct the work of Gyula Cseszkó and his wife, from their childhood right up to the renovation of the mission hospital in Tahuna, drawing primarily on archival sources from the Netherlands and Hungary, the available specialist literature and contemporary press reports. A study on the second phase of the Hungarian couple's life is expected to appear in the next issue of the journal.

Keywords: Cseszkó Gyula, Hadady Emma, Dutch East Indies, Missionary Work, Tahuna

Bevezetés

A Trianon utáni Magyarországon a református egyházon belül nem a külmisszióé volt a főszerep.[2] A történelmi helyzet, melyben az egyház az elcsatolt országré-

1 Pusztai Gábor (dr. habil.) néderlandista, irodalomtörténész, a Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Karán a Germanisztikai Intézet Néderlandisztika Tanszékének egyetemi docense. Kutatási területe: holland–magyar kapcsolatok, (poszt)koloniális irodalom. *gpusztai@unideb.hu*

2 Gonda László: „Indonézia üzen", in: Pusztai Gábor & Bozzay Réka (szerk.): *Debrecentől Amszterdamig – Magyarország és Németalföld kapcsolata*. Debrecen, Printart Press, 2010, 345–359, 348.

szekkel együtt jelentős részét elveszítette, a menekültek áradata, a szomszédos országok kisebbségi politikája és ellenséges magatartása arra ösztönözte az egyház vezetőit, hogy inkább a belső problémák megoldására, a megmaradt részek megerősítésére, újjászervezésére összpontosítsanak.

Mégis voltak olyanok, akik a külmissziói feladatokat választották, és hazájuktól távol, gyakran a világ másik felén igyekeztek bekapcsolódni egy missziós társaság munkájába. A legismertebb ilyen magyar református misszionárius Molnár Mária (1886–1943) volt, aki az 1899-ben alapított, német evangélikus Liebenzelli Missziós Társaság (Liebenzeller Mission) megbízásából 1927 és 1943 között az Admiralitás-szigetekhez tartozó Pitilun szolgált. A második világháború alatt, a japán megszállás idején számos más misszionáriussal együtt a japánok az *Akikaze* nevű torpedóromboló fedélzetén kivégezték. Molnár Mária történetét Beliczay Angéla *„Engem várnak a szigetek"* című, 1987-ben megjelent könyvében dolgozta fel.[3]

Az utóbbi években azonban a kutatás egy másik vértanúra irányult, akinek tiszteletére Hódmezővásárhelyen, a Református Ótemplom külső falán 2025. június 15-én emléktáblát avattak. Az emléktábla két, gyökereivel összekapaszkodó, lombkoronájával egymásba hajló fügefát ábrázol. A fa lombjai között Celebesz szigetvilágára jellemző állatok és a tanítványságra utaló tizenkét füge látható. A két fügefa Cseszkó Gyulára és feleségére, Eörhalmi Hadady Emmára (1907–1944) emlékeztet minket. A Szentháromság vasárnapján tartott ünnepségen Bán Csaba lelkipásztor, mint házigazda mellett jelen volt Fekete Károly, a Tiszántúli Református Egyházkerület püspöke; Molnár János, a kerület főgondnoka; Désirée Bonis, a Holland Királyság budapesti nagykövete; valamint Lázár János miniszter, országgyűlési képviselő is. A tragikus sorsú házaspár emlékét őrző alkotást Kotormán László szobrászművész készítette.

Jelen tanulmányban Cseszkó Gyula és felesége munkásságát szeretném rekonstruálni, gyermekkoruktól egészen a tahunai missziós kórház felújításáig, elsősorban hollandiai és magyarországi levéltári források, a rendelkezésre álló szakirodalom, valamint a korabeli sajtóhírek alapján. A magyar házaspár életének második szakaszáról várhatóan a folyóirat következő számában jelenik majd meg tanulmány.

Ifjúkora

Cseszkó Gyula Hódmezővásárhelyen született, 1902. április 18-án. Apja Cseszkó (Cserjés)[4] József, MÁV vasúti tiszt volt Kopáncson, anyja Palócz Juliánna. Két testvére volt, József és Júlia. Édesanyja tragikus körülmények között, egy balesetben vesztette életét. A három gyermeket az apa nevelte. Középiskolai tanulmányait a vá-

3 Beliczay Angéla: *„Engem várnak a szigetek" Tizenöt év a pápuák között, Molnár Mária élete és vértanúhalála.* Budapest, Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, 1987.

4 Csíkvári Antal (szerk.): *Vármegyei szociográfiák I. Csongrád Vármegye*. Budapest, Vármegyei szociográfiák Kiadóhivatala, 1938, 91.

ros református iskolájában, a Bethlen Gábor Református Gimnáziumban végezte, ahol 1920-ban érettségi vizsgát tett. Először a szegedi Magyar Királyi Ferencz József Tudományegyetem Orvostudományi Karára iratkozott be,[5] majd 1924-ben átiratkozott a Debreceni Magyar Királyi Tisza István Tudományegyetem Orvostudományi Karára, ahol 1929. január 22-én adták ki általános orvosi diplomáját, az avatás napja február 23-án volt.[6] Már fiatal korában aktívan futballozott. 1926-ban és 1927-ben a kelet-magyarországi futballválogatottban is helyet kapott. 1928 márciusában elszenvedett súlyos sportbalesete (kettős lábtörés) egy HTVE–SzVSE meccsen megakadályozta további, egyébként szépen felívelő labdarúgó pályafutását.[7]

Tanulmányai elvégzése után Cseszkó visszaköltözött szülővárosába, Hódmezővásárhelyre és a helyi kórház sebészeti osztályán dolgozott, majd 1929 szeptemberében magánpraxist nyitott a Szabadság tér 54. szám alatt.[8] Mivel a praxis nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket, Cseszkó egy fél év elteltével egy kisebb rendelőbe költözött, a Kossuth tér 6. szám alá.[9] Annak ellenére, hogy neve többször is szerepel az újság hasábjain, pácienseinek száma végig alacsony maradt. A fiatal, energikus orvos azért került be a helyi újságba, mert egy mérgezéses esethez kivonulva, hathatós intézkedéseivel megmentette a páciens életét.[10] Egy másik alkalommal arról adott hírt a sajtó, hogy egy baleset áldozatának fejsérüléseit látta el szakszerűen.[11] Cseszkó ismeretterjesztő előadást is tartott a rákbetegségről a városban, melyet „a közönség mindvégig hálás érdeklődéssel" fogadott.[12] Kijelenthetjük, hogy Cseszkó mind sportolóként, mind pályakezdő orvosként közkedvelt és népszerű tagja volt a helyi közösségnek. Szerették és tisztelték mind a futballpályán, mind a rendelőben. Azonban hiába volt köztiszteletben álló focista és orvos, hiába volt a fiatalos lendület, szakértelem és energia, nem tudta elérni, amit szeretett volna. Pályakezdőként nem tudott annyi pénzt keresni, hogy leendő családját eltartsa.

1930. április 20-án eljegyezte,[13] majd alig öt hónappal később, szeptember 6-án feleségül vette az öt évvel fiatalabb Eörhalmi Hadady Emmát (Hódmezővásár-

5 NN: *A Magyar Királyi Ferencz József Tudományegyetem Almanachja MCMXXI-MCMXXII tanévre*. Szeged, Szegedi Városi Nyomda és Könyvkiadó, 1922, 95, 105.

6 Az adatokat Dr. Papp Pálnak, a Debreceni Egyetem Általános Orvostudományi Kar tanulmányi osztályvezetőjének köszönöm. Az *Orvosi Hetilap* híradása szerint 1929. március 9-én a Budapesti Tudományegyetem Orvostudományi Karán szintén orvosdoktorrá avatták Cseszkó Gyulát, ami párhuzamos képzésre, vagy valamilyen kiegészítő képzésre utal. Lásd: NN: Orvosdoktorrá avattattak, *Orvosi Hetilap* 73/11 (1929. március 16.), 273.

7 NN: Súlyos szerencsétlenséggel végződött a bajnoki szezon első mérkőzése, *Vásárhelyi Friss Újság*, 1928. március 13., 2.

8 NN: Orvosi hír, *Vásárhelyi Reggeli Újság*, 1929. augusztus 22., 2.

9 NN: Orvosi hír, *Vásárhelyi Reggeli Újság*, 1930. február 14., 3.

10 NN: Különös szerencsétlenség a Hal-téri házban, *Vásárhelyi Reggeli Újság*, 1928. május 14., 1.

11 NN: Gépkocsiba botlott a kerékpár, *Vásárhelyi Reggeli Újság*, 1929. május 25., 3.

12 NN: Szabadoktatási előadás a rákról, *Vásárhelyi Reggeli Újság*, 1930. március 11., 3.

13 NN: Hírek, *Vásárhelyi Reggeli Újság*. 1930. április 20., 9.

hely, 1907. 08. 13. – Tahuna, 1944. 11. 09.), akit még egyetemista évei alatt ismert meg.[14] A házasságból négy gyermekük született Emma (1931), Éva (1934), Gyula (1936) és József (1939). A fiatal pár nem sokáig maradt Hódmezővásárhelyen. A nagy világgazdasági válság közepén a kezdő orvos praxisa nem sokáig tudta eltartani a házaspárt, Cseszkó Gyula anyagi okokból erősen latolgatta a külföldi munkavállalás lehetőségét. Nem ő volt az egyetlen, aki ezekben a nehéz időkben a kivándorlás mellett döntött, Hódmezővásárhelyről más értelmiségiek, orvosok, tanárok, építészek, festő- és fotóművészek is úgy határoztak, külföldön próbálnak szerencsét. Mellettük persze ott voltak a fiatal munkás-munkanélküliek tömegei, akik vagy a német és francia bánya- és iparvidékeken próbálkoztak, vagy a hadseregbe, a francia idegenlégióba szegődtek el.[15]

1930-ban Cseszkó már tudatosan kereste a lehetőséget, hogy külföldön vállaljon munkát. A Magyar Evangéliumi Keresztyén Missziói Szövetséghez írt, 1930. július 4-én kelt levelében a fiatal orvos tanácsot kér, hogyan tudna külföldön elhelyezkedni.

„Méltóságos Uram!

Értesültem arról, hogy méltóságod külmissziós ügyekkel foglalkozik. Nagyon szeretném, ha méltóságod útbaigazítást adna nekem, hogyan lehetne külföldön elhelyezkedni. Dr. Cseszkó Gyula, 28 éves, református vallású, hódmezővásárhelyi születésű orvos vagyok. Tanulmányaimat a szegedi Ferenc József Tudományegyetemen kezdtem, és a debreceni Tisza István Tudományegyetemen végeztem. Ott is szereztem meg a diplomám 1929. február 23-án. Még nem kaptam meg a diplomát, mikor 1928. szeptember 1-én kineveztek a hódmezővásárhelyi Erzsébet kórház sebészeti osztályára segédorvosnak. Itt töltöttem el ilyen minőségben 1 évet. A kötelező kórházi gyakorlatot szintén itt végeztem, a gyermek és az elmeideggyógyászat kivételével. Ezeket Debrecenben a klinikákon végeztem. 1 éve rendelőt nyitottam Hódmezővásárhelyen, de olyan rosszul megy, hogy nem tudok belőle megélni. A helyzet pedig egyre nehezebb lesz, mivel állandóan telepednek le új orvosok. Ilyen körülmények közt nem látom biztosítva a jövőmet mert körorvosi állásra is hiába pályázom, protekció hiányában. Tisztelettel kérem méltóságodat, ne méltóztassék megtagadni tőlem a választ, hogyan tudnék külföldön elhelyezkedni?

Hódmezővásárhely, 1930. VII. 4-én.

Tisztelettel:

Dr. Cseszkó Gyula orvos

Hódmezővásárhely, Kossuth tér 6 szám.”[16]

14 NN: Esküvő, *Vásárhelyi Reggeli Újság*. 1930. szeptember 6., 2.; Pákozdy Ferenc: Látogatás Holland-India egyetlen magyar orvosánál, aki hétéves trópusi szolgálat után szabadságra jött vissza hazájába, *Új Magyarság,* 1937. július 27., 6.

15 Benkő László: Elszakadók, beköltözők, megmaradók, in: Kovács István & Presztóczki Zoltán (szerk.): *A Hódmezővásárhelyi Szeremlei Társaság Évkönyve*, Hódmezővásárhely, Agapé, 2018, 148.

16 Magyarországi Református Egyház Zsinati Levéltára (MREZSL), 12. fond, Magyar Evangéliumi Külmisszió Iratai, 20. doboz. f. Cseszkó Gyula és felesége.

Cseszkó sajnos nem járt sikerrel, a Magyar Evangéliumi Keresztyén Missziói Szövetség vezetői nem tudtak neki segíteni tervei megvalósításában. A címzett (valószínűleg Csia Sándor) a levél margójára azt írta ceruzával: „Nem tudok."[17]

Cseszkóék szeptemberi esküvője mintegy búcsúzás is volt a rokonoktól, ismerősöktől. A fiatal pár hamarosan Hollandiába utazott.

Hollandia

Cseszkó Gyula és Eörhalmi Hadady Emma 1930. április 20-án tartotta eljegyzését, majd öt hónappal később, szeptember 6-án összeházasodtak.[18] Nem sokkal házasságkötésük után Hollandiába utaztak, hogy ott Cseszkó a Leideni Egyetemen egy kiegészítő képzés keretében holland orvosi diplomát szerezzen. A friss házas Cseszkóék tehát Magyarország határain kívül képzelték el az életüket, és aktívan keresték a lehetőséget, hogy hol lehetne orvosi munkát találni, elsősorban Hollandiában vagy a holland gyarmatokon. Éppen a kiutazásukat követően azonban annyira megszigorították a holland orvosi diploma megszerzésének a szabályait, hogy az Cseszkó számára szinte lehetetlenné vált.[19] Be kellett látnia, hogy Hollandiában nem fog tudni orvosként dolgozni, és ezzel meglehetősen beszűkültek a lehetőségei. Ha nem akarta, hogy hollandiai kiutazása teljes kudarc legyen és anyagi veszteséggel záruljon, majd haza kelljen térnie Hódmezővásárhelyre, akkor alternatív megoldást kellett keresnie. Ezzel szinte egyidejűleg azonban kitárult egy másik kapu. Az egyetemen hívták fel a figyelmét a Leiden melletti Oegstgeestben található holland református missziós egyesületre (a *Nederlandsche Zendingsvereniging*, röviden NZV-re).[20] Ez a szervezet különböző protestáns missziós egyesületeknek a munkáját fogta össze. Része volt a Holland Protestáns Missziós Társaság *(Nederlandche Zendingsgenootschap),* a Holland Protestáns Missziós Egyesület *(Nederlandsche Zendingsvereniging),* az Utrechti Protestáns Missziós Egyesület *(Utrechtse Zendingsvereniging),* a Rajnai Protestáns Missziós Társaság *(Rijnsch Zendingsgenootschap),* a Herrnhuti Testvérgyülekezet Missziós Társaság *(Zendingsgenootschap van de Evangelische Broedergemeente)* és a Bázeli Protestáns Missziós Egyesület *(Bazelsche Zendingsvereniging)* is. A szervezeten belül az egyes területeken végzett munkát úgynevezett bizottságok irányították, Hollandián belül két irodájuk volt, egy Rotterdamban, a másik pedig a Leiden melletti Oegstgeestben. A szervezet igazgatói D. Crommelin, Johannes Rauws, B. J. C. Rijnders lelkészek, valamint Dr. K. J. Brouwer voltak. Az NZV folyamatosan keresett egészségügyi

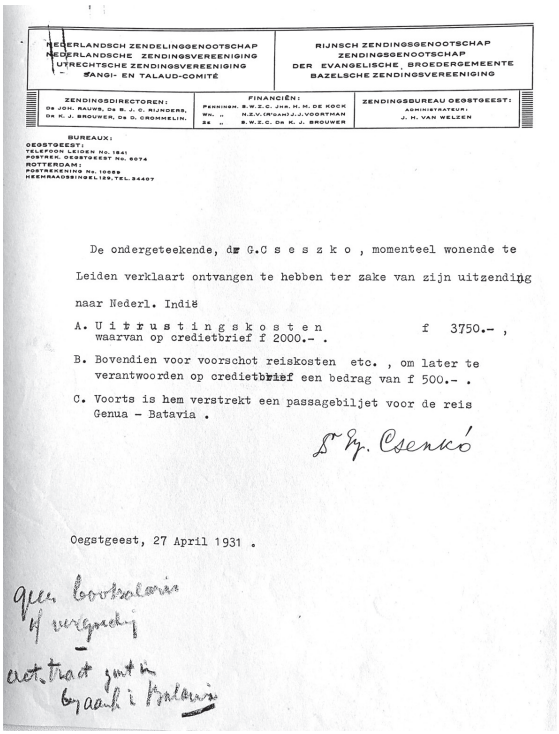
17 (MREZSL), 12. fond, Magyar Evangéliumi Külmisszió Iratai, 20. doboz. f. Cseszkó Gyula és felesége.

18 NN: Eljegyzés, *Vásárhelyi Reggeli Újság*, 1930. április 20., 9.; NN: Esküvő, *Vásárhelyi Reggeli Újság*, 1930. szeptember 6., 4.

19 Beek, Vilmos van de: Indonézia magyar vértanúi. Hollandból fordította Szántay Ede. *Missziói Füzetek* 110. Magyar Református Külmissziói Szövetség Kiadása, 1948, 6.

20 A holland szóhasználatban a misszióra két szót használnak, attól függően, hogy melyik felekezetről van szó: a „missie" csak a katolikus missziót fedi, a „zending" pedig kifejezetten a protestáns misszióra vonatkozik.

dolgozókat, orvosokat, ápolókat gyarmati szolgálatra, mérsékelt sikerrel. Cseszkó felvette velük a kapcsolatot, és hamarosan megszületett az egyeszség. 1931. április 27-én ünnepélyes keretek között írták alá Oegstgeestben azt a megállapodást, melyben a magyar orvos Holland Indiákra való kiutazását rögzítik. A Sangi- és Talaud Bizottság ülésén Dr. K. J. Brouwer imával szolgált, az igehirdető Johannes Rauws lelkész volt. D. Commelin felolvasta a missziói küldetés pontjait, feltette a szokásos kérdéseket a kiküldendő Cseszkónak, majd egy Amszterdamban tanuló magyar teológus magyarul köszöntötte a hódmezővásárhelyi orvost. Ezután Cseszkó hollandul elmondott beszédében köszönte meg a bizalmat. Az ünnepség zárásaként Rijnders lelkész mondott imát. A zenei aláfestésről a missziós iskola fanfáregyüttese, a „Sangka Madali" gondoskodott.[21] A szerződésben a pontos összegek is szerepelnek, mellyel az NZV hozzájárult Cseszkó kiutazásához: felszerelési költségek (3750 gulden), útiköltség-előleg (500 gulden) és egy Genova–Batávia hajójegy szerepel a felsorolásban.[22]

NEDERLANDSCH ZENDELINGGENOOTSCHAP
NEDERLANDSCHE ZENDINGSVEREENIGING
UTRECHTSCHE ZENDINGSVEREENIGING
SANGI- EN TALAUD-COMITÉ

RIJNSCH ZENDINGSGENOOTSCHAP
ZENDINGSGENOOTSCHAP
DER EVANGELISCHE BROEDERGEMEENTE
BAZELSCHE ZENDINGSVEREENIGING

ZENDINGSDIRECTOREN:
Ds JOH. RAUWS, Ds R. J. C. RIJNDERS,
Dr K. J. BROUWER, Ds D. CROMMELIN.

FINANCIËN:
PENNINGM. S.W.Z.C. JHR. H. H. DE KOCK
Mr. " N.E.V. IN'T HOUT-J. J. VOORTMAN
Dr " S.W.Z.C. Dr K. J. BROUWER

ZENDINGSBUREAU OEGSTGEEST:
ADMINISTRATEUR:
J. H. VAN WELZEN

BUREAUX:
OEGSTGEEST:
TELEFOON LEIDEN No. 1841
POSTREK. OEGSTGEEST No. 6074
ROTTERDAM:
POSTREKENING No. 10088
HEEMRAADSSINGEL 129, TEL. 24407

De ondergeteekende, dr G.C s e s z k o , momenteel wonende te
Leiden verklaart ontvangen te hebben ter zake van zijn uitzending
naar Nederl. Indië
A. U i t r u s t i n g s k o s t e n f 3750.- ,
waarvan op credietbrief f 2000.- .
B. Bovendien voor voorschot reiskosten etc. , om later te
verantwoorden op credietbrief een bedrag van f 500.- .
C. Voorts is hem verstrekt een passagebiljet voor de reis
Genua - Batavia .

Dr Gy. Cseszkó

Oegstgeest, 27 April 1931 .

A Cseszkó Gyula által Oegstgeestben, 1931. április 27-én aláírt, a Holland Protestáns Missziós Társasággal kötött szerződése a holland indiai szolgálatra vonatkozóan kifizetett előlegről. Forrás: Utrechts Archief

Cseszkó fizetése itthoni viszonyokhoz képest kimagaslónak volt mondható, mert sajtóértesülések szerint az ellátás mellett havi ezer pengőt kapott a fiatal orvos a holland gyarmaton.[23] Magyarországon egy vasutas ebben az időben napi 3-5 pengőt keresett, egy tanár havonta 220–260 pengőt vihetett haza.[24] Vagyis

21 NN: Zendeling-arts Dr. G. Cseszko, *De Nederlander*, 1931. április 28., 6.; NN: Een Hongaar als zendeling-arts afgevaardigd, *Algemeen Handelsblad*, 1931. április 29., 13.

22 Utrechts Archief, Nummer toegang 1102-1 Raad voor de Zending: rechtsopvolgers, Nummer blok 3867, Nummer stuk 2924.

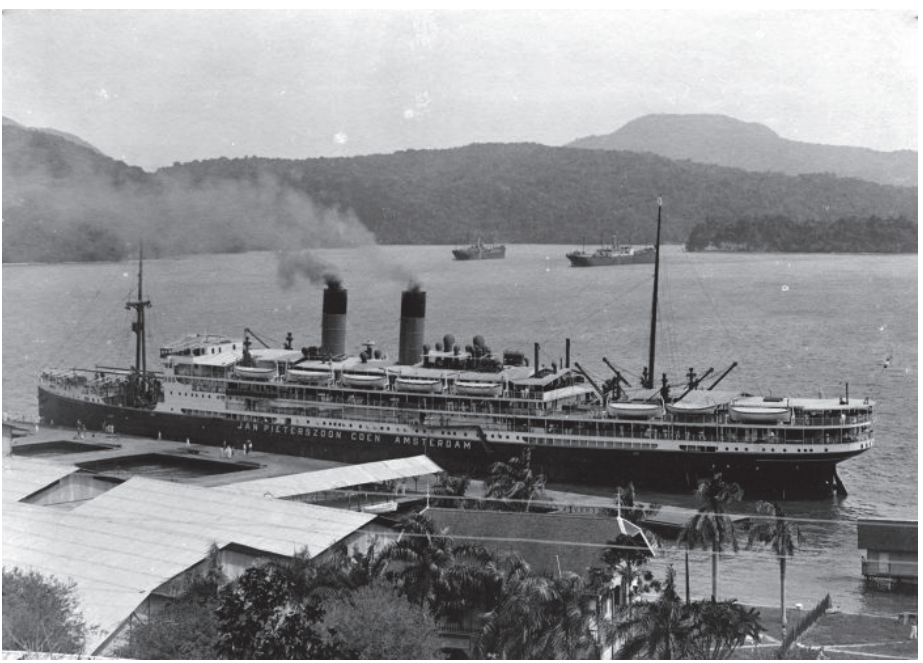
23 NN: Vásárhelyi orvos a maláji szigeteken, *Vásárhelyi Reggeli Újság*, 1931. április 7., 2.

24 NAGYVARJASI Szabó István: A pengő, *Irodalmi Jelen,* 2023. december 3. https://www.irodalmijelen.hu/2023-dec-03-1037/pengo

Cseszkónak, mint fiatal orvosnak egy tanári fizetés négyszeresét ígérték a Holland Indiákon, ha a magyar sajtónak hinni lehet.

Jáva

Cseszkóék 1931. május 5-én indultak a *Jan Pieterszoon Coen* nevű hajó fedélzetén a Holland Indiákra és június 6-án érkeztek Batávia kikötőjébe, Tandjong Priokba.[25] Hadady Emma ekkor már hét hónapos terhes volt, és valószínűleg nyugalomra, biztonságos környezetre vágyott. Megérkezésük után azonban rossz híreket kaptak. A *Koloniaal Weekblad* ugyan már 1931. május 21-én arról adott hírt,

A Holland Gőzhajózási Társaság (Stoomvaart Maatschappij Nederland) hajója, a Jan Pieterszoon Coen, mellyel Cseszkóék 1931. június 6-án Batáviába érkeztek. Forrás: Tropenmuseum Amsterdam

hogy Cseszkó Gyulát a Sangir- és Talaud-szigeteken, Sangir fővárosába, Tahunára helyezték, mint missziós orvost, de ekkor Cseszkóék még nem érkeztek meg állomáshelyükre.[26] Jávára érkezésüket követően derült ki, hogy a holland missziós társaság mégsem tudja fedezni Cseszkó fizetését, mivel a gyarmati kormányzat a világgazdasági válság miatt a korábban megígért anyagi támogatást mégsem tudja biztosítani. Az NZV-nél és főleg Tahunában nagy volt a csalódás, hogy a hol-

25 NN: Passagierslijst, *Deli Courant*, 1931. május 29., 14.; NN: Passagierslijst, *Algemeen Handelsblad voor Nederlandsch-Indië*, 1931. június 5., 2.

26 NN: Zendings- en missiebladen, *Het Koloniaal Weekblad*. 31/21 (1931. május 21.), 248.

land gyarmati kormányzat nem váltotta be az ígéretét. Konrad Steller, a protestáns misszió prominens képviselője, lelkész, nyelvész és jogász felháborodásának adott hangot egyik levelében, hogy a holland kormányzat nem tartja be az ígéreteit. Steller felteszi a kérdést, hogy vajon azért engedi meg magának ezt a gyarmati kormányzat, mert itt „csak" egy külföldiről van szó, akinek nincs holland orvosi végzettsége?

Cseszkó Gyula és felesége Hadady Emma Ceylonon, útban Batávia felé, 1931 májusában. Forrás: Juli Vandebeek

> „A kormány ígéreteket tesz, mire az önök bizottsága reagál és kiküld egy külföldit, aki végre hajlandó volt elvállalni a missziós orvosi állást, mivel évtizedekig hiába kerestek egy holland orvost holland diplomával. Erre a kormány kijelenti, hogy az ígéretei nem érnek semmit, »mir nichts, dir nichts« (legalábbis úgy tűnik, hogy nem érzik úgy, hogy be kellene tartaniuk az ígéretüket). Azok a kísérletek, melyek arra irányultak, hogy megértessék a kormányzattal, hogy ilyet nem lehet csinálni, teljesen eredménytelenek maradtak. Hiszen itt csak egy külföldiről van szó, aki nem rendelkezik holland diplomával. Az egyetlen, amit a missziós konzul tehet ebben a helyzetben, az az, hogy a »sangiri orvosnak« keres egy állást Jáván, hogy az önök bizottsága számára ne jelentsen túl nagy anyagi veszteséget az orvos kiküldése… Ami minket a legjobban elkeserít ebben a történetben az az, hogy a missziós munka ezek szerint teljes mértékben a kormány támogatásától függ, mivel a gyülekezetek nem sokat tesznek az ügy érdekében."[27]

27 „De Regering doet toezeggingen; hierop reageert Uw Comité en zedt, - eindelyk, na tientallen van jaren tevergeefs naar een Nederlander met een Holl. diploma te hebben uitgezien, een Buitenlander daartoe bereid vindende, - een Miss. Arts uit, en daar wordt »mir nichts, dir nichts« verklaard, dat de toezeggingen niets waard zyn (men schynt althans te menen daardoor niet gebonden te zyn); pogingen, die, naar wy veronderstellen mogen, werden aangewend, om de Regering duidelijk te maken, dat zulk toch zoo maar niet gaat, bleven zonder succes. Het geldt hier immers maar een Buitenlander zonder Hollandsch diploma; 't enige wat de Zendingsconsul vermag te doen, is … voor den »Dokter-van-Sangir« een plaatsje op Java te zoeken, om te maken, dat zyn uitzending niet een al te groote schadepost wordt voor Uw Comité … Wat ons't meest terneergeslagen maakt, is, dat het al of niet doorgaan van zooveel Zendingswerk geheel

Cseszkó minden bizonnyal szintén csalódott volt, hiszen a hollandok nem tartották be a neki tett ígéretüket, kiküldték a Holland Indiákra, de mégsem foglalhatta el állomáshelyét. Az NZV-vel aláírt ugyan egy szerződést, de mégsem kapta meg az ígért fizetést. Felesége éppen terhes volt első lányukkal, Emmával. Gondoskodnia kellett a családjáról és senkire sem számíthatott, hiszen egy teljesen idegen környezetben, messze a rokonoktól és barátoktól neki kellett előteremtenie a megélhetésük költségeit. Ezért Közép-Jáván, a Grobogan tartományban található Purwodadi városban vállalt orvosi szolgálatot.[28] A kórházat Purwodadiban egy 1890-ben alapított holland protestáns missziós társaság, a Salatiga Misszió működtette. Cseszkó mint beosztott orvos *(3de geneesheer)* kezdett dolgozni a kórházban.[29] Már a kezdet kezdetén világos volt, hogy ez az állás csak ideiglenes. A Sangir- és Talaud Bizottság aggodalommal figyelte az eseményeket. Attól féltek, hogy ha nem sikerül hamarosan továbbküldeni Cseszkót Sangirra, akkor a magyar orvos talál magának munkát Jáván, ahol jobbak a körülmények és magasabb a fizetés, és akkor az NZV kezdhet megint orvost keresni szerte a világban, aki hajlandó kimenni a Holland Indiáknak ebbe az eldugott csücskébe dolgozni.[30]

Ebben a bizonytalan helyzetben, 1931. szeptember 8-án, Jáván született a házaspár első gyermeke, Emma.

A magyar orvos 1932 végéig dolgozott a helyi kórházban Purwodadiban, és tagja volt a Holland Indiák Orvostudományi Egyesületének *(Vereniging ter Bevordering der Geneeskundige Wetenschappen in Nederlandsch-Indië)* is.[31] Egy hazaküldött levél alapján a *Vásárhelyi Friss Újság* hasábjain közölt cikkből tudjuk, hogy Cseszkóék jól érezték magukat Jáván. Cseszkó rengeteget dolgozott, sokszor két orvos helyett is, rengeteg új élmény, új impulzus érte. A trópusi környezet, az idegen emberek, az idegen nyelv, az idegen kultúrák nagy hatással voltak rá. De ami már itt szembetűnő volt, az a bennszülött betegek bizalma és ragaszkodása a magyar orvoshoz.[32]

Cseszkó azt tervezte, hogy a következő évben is Jáván marad, de egy másik városban, a Kelet-Jáván fekvő Modjowarnóban keres állást az ottani, 1894-ben alapított missziós kórházban.[33] A mindennapi gyógyításban a legnagyobb akadályt az jelentette számára, hogy ekkor még nem beszélte a helyi nyelveket, se jávaiul,

afhankelijk is van den steun van de Reg., omdat de Gemeente er zoo weinig voor doet." K. G. F. Steller 1931. július 10-én kelt levele a Sangi- és Talaud Bizottság vezetőségének. Utrechts Archief, Nummer toegang 1102-1 Raad voor de Zending: rechtsopvolgers, Nummer blok 3867, Nummer stuk 4099.

28 A Sangi és Talaud Bizottság elnökének levele Cseszkó Gyulának, Oegstgeest, 1931. november 10. Utrechts Archief, Nummer toegang: 1102-1, Nummer blok: 3867, Inventarisnummer: 3503.

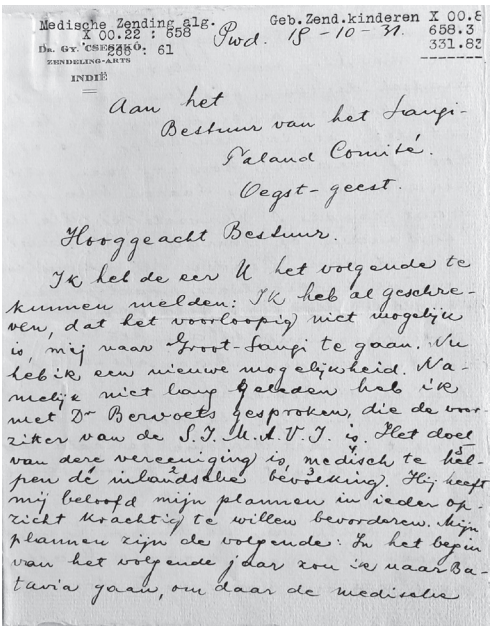
29 NN: Mededeling Salatiga-Zending, *De Locomotief*, 1931. június 30., 7.

30 K. J. Brouwer és Johannes Rauws 1932. május 19-én, Oegstgeestben kelt levele E. Huvers nővérnek. Utrechts Archief, Nummer toegang 1102-1 Raad voor de Zending: rechtsopvolgers, Nummer blok 3867, Nummer stuk 4099.

31 *Geneeskundig Tijdschrift voor Nederlandsch-Indië* 73/30 (1933. január 31.), 135.

32 dr.: Vásárhelyiek a jávai dzsungelben, *Vásárhelyi Friss Újság*. 1932. április 17., 3.

33 NN: Zending-personalia uit Indië, *De Nederlander*, 1931. augusztus 7., 5.

Medische Zending alg. X 00.22 : 658
Dr. GY. CSESZKÓ 2260 : 61
ZENDELING-ARTS
INDIË
Geb.Zend.kinderen X 00.6 658.3 331.82
Pwd. 18 - 10 - 31.
Aan het
Bestuur van het Sangi-
Talaud Comité.
Oegst-geest.
Hooggeacht Bestuur.
Ik hel de eer U het volgende te
kunnen melden: Ik heb al geschre-
ven, dat het voorloopig niet mogelijk
is, mij naar Groot-Sangi te gaan. Ik
hebik een nieuwe mogelijkheid. Na-
melijk niet Dr Bervoets gesproken, die de on-
ziker van de S.I.M.d.V.I. is. Het doel
van dere vereeniging is, medisch te hel-
pen de inlandsche bevolking. Hij heeft
mij beloofd mijn plannen in ieder op-
zicht krachtig te willen bevorderen. Mijn
plannen zijn de volgende: In het begin
van het volgende jaar zou ik naar Ba-
tavia gaan, om daar de medische

Cseszkó Gyula 1931. október 18-án, Purwodadiban kelt, a Sangi- és Talaud Bizottságnak címzett, kézzel írott levelének első oldala.

se malájul nem tudott, ezért mindig tolmácsot kellett alkalmaznia, ha meg akarta érteni a pácienseit.[34] Az anyagi fedezet hiányán kívül volt még egy akadálya Cseszkó munkába állásának Tahunán. Nem rendelkezett a trópusi gyakorlati orvosi vizsgával, ami a debreceni orvosi diplomájának elismerése mellett szükséges volt az állás betöltéséhez. A szabályozás Cseszkó doktor Jávára érkezése után változott meg, ezért senki sem számított a váratlan adminisztratív nehézségre.[35] Cseszkó azt tervezte, hogy amíg Jáván van, leteszi Batáviában a szükséges gyarmati orvosi vizsgákat, hogy önállóan is tudjon praktizálni.

„Jövő év elején elmegyek Batáviába, hogy letegyem a szükséges vizsgákat. Erre azért van szükség, mert külföldi diplomával nem kérhetek pénzt a magánrendelésre érkező páciensektől. Szóval így nem tudok pénzt keresni. Ez azért fontos, ahogy Dr. Bervoets mondta, aki jól ismeri a viszonyokat Sangin, mivel Sangi egy gazdag hely. Ha nem tudok pénzt keresni a magánrendeléssel, akkor a kormányzattól, vagy a miszsziós bizottságtól kell a hiányzó összeget elkérnem. De ha lenne egy gyarmati diplomám *(Indisch diploma)* akkor jó pénzt tudnék keresni. Ha megszereztem ezt a diplomát, akkor rögtön tudnék indulni Sangira."[36]

34 Cseszkó Gyula 1931. június 29-én, Poerwodadiban kelt levele Marinus Adrianus Rouws részére, Utrechts Archief, Nummer toegang: 1102-1, Nummer blok: 3867, Inventarisnummer: 4099.

35 Willem van de Beek 1932. szeptember 3-án, Manganitoeban kelt levele az oegstgeesti Sangir-Talaud Bizottságnak. Utrechts Archief, Nummer toegang: 1102-1, Nummer blok: 3867, Inventarisnummer: 2894.

36 „In het begin van het volgende jaar zou ik naar Batavia gaan, om daar de medische examens af te leggen. Dat is daarom nodig, want als ik met buitenlandsch diploma ga, dan kan ik de partikuliere patienten niet laten betalen als ik hen help. Dus op zoo'n manier kon ik geen geld verdienen. Dat is daarom belangrijk, want zoals Dr. Bervoets zei, die de toestanden op Sangi kent, Sangi is niet arm. Zonder de inkomsten van de particuliere praktijk zou ik al het nodige geld aan het Gouvernement of aan het Comité moeten vragen. Maar als ik een Indisch diploma gehaald had, zou ik direct naar Groot-Sanghi kunnen komen." Cseszkó Gyula 1931. október 18-án, Poerwodadiban kelt, hibás hollandsággal megírt levele a Sangir-Talaud Bizottság vezetőségének. Utrechts Archief, Nummer toegang 1102-1 Raad voor de Zending: rechtsopvolgers, Nummer blok 3867, Nummer stuk 4099.

Annak érdekében, hogy Cseszkó minél hamarabb elfoglalhassa állomáshelyét, a missziós társaság helyi vezetője, Willem van de Beek öt évre felmentést kért Cseszkó számára, melyet Nicolaas Marinus Bervoets, a missziós társaság főorvosa is támogatott. Ha a főkormányzó (*Gouverneur Generaal*, a Holland Indiák első számú vezetője) megadja a felmentést, Cseszkó azonnal indulhat Sangirra. Remélték, hogy a munka elkezdéséhez szükséges anyagi fedezet részben, 2000 gulden erejéig, a SIMAVI (Steun in Medische Aangelegenheden voor Inheemschen = Egészségügyi Segélyegylet Bennszülöttek Részére) egyesülettől érkezhet, sőt helyi gyűjtést is terveztek.[37] A gyűjtésen több mint ezer gulden gyűlt össze, ami jelentős összegnek számított, különösen, hogy a terület szegény vidék volt.[38]

Az egészségügyi szolgálatra nagy szüksége volt a Sangir- és Talaud-szigeteknek. A szigetek a gyarmaton belül is perifériának számítottak. A gyarmati fővárostól, Bataviától több mint 2500 km-re fekvő aprócska szigetcsoport Celebesz és a Fülöp-szigetek között található. Összesen 150.000 ember lakott harminc szigeten. A lakosság nagy része, mintegy 120.000 ember, keresztyén volt.[39] A protestáns missziós tevékenység a térségben ekkor már jelentős múltra tekinthetett vissza. Hivatalosan 1857-től volt jelen a keresztyén protestáns misszió a Sangir- és Talaud-szigeteken.[40] A missziós társaság tisztában volt vele, hogy nemcsak missziós, hanem egészségügyi szempontból is elengedhetetlen az orvosi jelenlét, hiszen rendszeresen előfordultak járványok, a malária, a himlő és a kolera is sűrűn szedte áldozatait. A bennszülött lakosság főleg a saját, kizárólag népi módszereket és varázsigéket alkalmazó gyógyítóiban és javasasszonyaiban *(dukun)* bízott, aminek a következtében a halandóság nemcsak a gyermekek, de a felnőtt lakosság körében is magas volt. A modern orvoslás hiánya és a rossz higiéniai feltételek miatt a gyermekhalandóság 1933-ban elérte a 40%-ot, ezzel egy időben Hollandiában 4% volt.[41] További nehézséget jelentett, hogy az orvosi körzetbe a szigetek teljes lakossága beletartozott, akik elszórtan több, távol eső szigeten éltek. A közlekedés nem volt megoldott, az orvos általában egy csónakon ment egyik szigetről a másikra, de magukon a szigeteken utak nem voltak, csak a part mentén lehetett az ott fekvő településeket elérni, vagy esetleg a sziget belsejében fekvő falvakat keskeny erdei ösvényeken, lóháton megközelíteni. A missziós társaság sokáig keresett megfelelő európai orvost, aki el tudná látni a fent vázolt feladatot. Volt egy önként jelentkező orvosnő, egy misszionárius nővére, Mechteliena Elisabet Ruysch van Duchteren (1876–1958), őt azonban visszautasították, mondván, egy nőnek meghaladná az erejét ez a fajta munka. Egy német orvos, Dr. Fast is jelentkezett

37 Willem van de Beek 1932. október 1-én, Manganitoeban kelt levele az oegstgeesti Sangir-Talaud Bizottságnak. Utrechts Archief, Nummer toegang: 1102-1, Nummer blok: 3867, Inventarisnummer: 2894.

38 Brilman, D.: *De Zending op de Sangi- en Talaud-eilanden*. [Oegstgeest], Hoenderloo, 1938, 179.

39 Beek: Indonézia magyar vértanúi, 7.

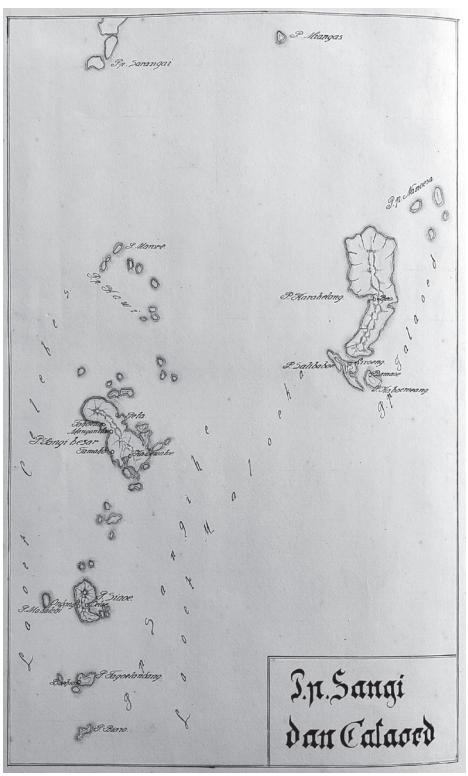
40 Brilman: *De Zending op de Sangi- en Talaud-eilanden*, 139.

41 Brilman: *De Zending op de Sangi- en Talaud-eilanden*, 176.

az állásra, de őt sem tartották alkalmasnak.[42] Végül ideiglenesen egy bennszülött orvost küldött ki a gyarmati kormányzat, hogy legyen legalább valamilyen orvosi ellátás a szigeteken.

Az állomáshely: Tahuna

Az akkor összesen 3000 lakosú Tahunában már ekkor létezett egy kormányzati kórház, melyet a holland gyarmati közigazgatás tartott fenn. A személyzet egy helyi orvosból és egy Arnhemben végzett holland diakonisszából, Henderika Heuvers nővérből, valamint bennszülött személyzetből állt. Ez az ellátás azonban nem volt teljes értékűnek mondható. A gyarmati kerületi kormányzó közvetlenül Cseszkó doktor érkezése előtt azzal a tervvel állt elő, hogy át akarja adni a kórházat a missziós társaságnak. A lépés valószínűleg a gazdasági válság eredménye volt. A gyarmati kormányzat szabadulni akart a nem túl jó állapotban lévő kórház felújítási és üzemeltetési költségeitől, a missziós társaság pedig egy régen dédelgetett álmát valósíthatta meg, a saját missziós kórház alapítását. Willem van de Beek, a missziós szolgálat helyi vezetője *(voorzitter van de conferentie van zendelingen op Sangir en Talaud)* 1932. október 1-én kelt levelében arról tájékoztatta a hollandiai Oegstgeestben székelő missziós központ Sangir- és Talaud Bizottság vezetőségét *(Sangir en Talaud Comite),* hogy 1932. szeptember 21-én a kerületi kormányzó *(resident),* Frans Herman Vissman (1888–1972) felajánlotta a missziós társaságnak, hogy a gyarmati kormányzat átadja a kórházat a missziós társaságnak, de a társaság szolgálatában álló orvosnak át kell vennie a kormányzati orvos feladatait, melybe beletartoztak a szolgálati utak, kiszállások, a védőoltások beadásának felügyelete, a hatósági orvosszakértői szerepvállalás, illetve havonta jelentési kötelezettség a gyarmati kormányzat felé. A kormányzó

A Sangi- és Talaud-szigetek kézzel rajzolt, korabeli térképe. (Forrás: Utrechts Archief, Nummer toegang: 1567, Nummer blok: 5827, Inventarisnummer: 142.)

42 Brilman: *De Zending op de Sangi- en Talaud-eilanden*, 178.

emellett rámutatott, hogy a helyi lakosság, akikből a kórház betegei kikerülnek, vegyes vallású. Vannak köztük mohamedánok, keresztények és pogányok is, de a kormányzat nem szeretné, ha ebből probléma lenne, vagyis ha a missziós kórház minden beteget ellátna, azok vallási hovatartozásától függetlenül. Valamint kifejezte azt a kérését, hogy a missziós társaság a kórház teljes személyzetét vegye át. Mindezekbe Van de Beek beleegyezését adta. Abban is megegyeztek, hogy a kórház finanszírozása továbbra is a kormányzati költségvetési keretek között marad, de ha a válság miatt ismét megszorító intézkedésekre kerülne sor, akkor a kórháznak is arra kell számítania, hogy megkurtítják a költségvetését. Ha azonban a gazdasági helyzet megengedi, akkor a kormányzat megemeli a költségvetést. A kormányzat a bennszülött orvos fizetését továbbra is folyósítja a missziós-orvos részére, de mindenki tudta, hogy ez nem elegendő, és még ki kell egészíteni más forrásból is.[43] Miután a megegyezés megszületett a kormányzat és a missziós társaság képviselői között, a jelen lévő kormányzati egészségügyi biztos arra hívta fel a figyelmet, hogy tájékoztassák Cseszkó doktort arról, hogy a tahunai kórház nincs olyan állapotban és nem olyan felszereltségű, mint a Jáván található kórházak. A biztos egyértelműen attól tartott, hogy Cseszkó számára a tahunai kórház primitív berendezése és hiányos felszereltsége csalódást fog okozni, és ezért esetleg mégsem vállalja el az állást. A kórház valóban nem volt túl jó állapotban. Willem van de Beek szerint a létesítmény egy központi épületből állt, melyben az egyszerűen, de elfogadhatóan felszerelt műtő, egy rendelő és egy gyógyszertár volt található, megfelelő készletekkel. A központi épület mellett két kisebb pavilonban 14 fekvőbeteg befogadására alkalmas kórtermek voltak. Maguk az épületek és a bútorzat meglehetősen viseltes volt, de a területen „van hely további építkezésekhez" – jegyezte meg a vezető misszionárius.[44] Ugyanebből a levélből az is kiderül, hogy Van de Beek 1933-ra elkészítette a kórház éves költségvetését, melyben az orvosnak (Cseszkónak) 3600 gulden,[45] a diplomás ápolónak (Heuvers nővérnek) 360 gulden éves fizetést irányzott elő. Vagyis az orvos tízszer annyit keresett, mint a diplomás európai nővér. A kórház költségvetése 1933-ra az orvos és a személyzet fizetésével, útiköltséggel, gyógyszerkiadásokkal, betegápolási költséggel (20 cent per nap, per fő) és az épület karbantartási költségeivel együtt összesen 7550 guldent tett ki.[46]

43 NN: De eerste zendeling-arts op Sangir aangekomen, *Het Vaderland*, 1933. február 8., 3.

44 „Er is ruimte om bij te bouwen." Willem van de Beek 1932. november 12-én, Manganitoeban kelt levele az oegstgeesti Sangir-Talaud Bizottságnak. Utrechts Archief, Nummer toegang: 1102-1, Nummer blok: 3867, Inventarisnummer: 2894.

45 Mai árfolyamon ez kb. 45.500 eurónak felel meg. Akkor ez az összeg kb. 8280 pengőt ért, tehát havi 690 pengő fizetést jelentett az első évben, juttatások nélkül. A magyar sajtóértesülés, miszerint ezer pengőt keresett volna Cseszkó kezdő orvosként a Holland Indiákon, tehát (ekkor még) nem volt teljesen helytálló. Lásd: NN: Vásárhelyi orvos a maláji szigeteken, *Vásárhelyi Reggeli Újság*, 1931. április 7., 2.

46 Willem van de Beek 1932. november 12-én, Manganitoeban kelt levele az oegstgeesti Sangir-Talaud Bizottságnak. Utrechts Archief, Nummer toegang: 1102-1, Nummer blok: 3867, Inventarisnummer: 2894.

Cseszkó a missziós társaság közbenjárására végül megkapta a trópusi gyakorlati orvosi vizsgával kapcsolatos ötéves halasztást. 1932. november 25-én érkezett a hír Cseszkóékhoz, Jávára, hogy december 3-án Surabayából indul a hajója Tahuna felé. Lázas készülődés, pakolás és búcsúzkodás után útra keltek, és Manadon keresztül december 23-án érkeztek meg új állomáshelyükre, Tahunába.[47] Cseszkó doktor volt az első az itt szolgálatot teljesítő orvosok közül, aki Európában szerezte a diplomáját,[48] és ők voltak Tahunán a hatodik európai család. A lakosság többi része bennszülött volt. Ugyanebben az évben ünnepelte a missziós társaság, hogy a Sangir- és Talaud-szigeteken immár 75 éve végzi munkáját a keresztény misszió szolgálatában.[49] Tahunán tehát már volt missziós állomás, de a missziós társaság úgy ítélte meg, hogy a missziós tevékenység nemcsak igehirdetésből kell, hogy álljon, hanem a betegek segítésének keresztényi kötelességéből is. A szigeteken négy misszionárius szolgált: a svájci Jan Ernst Evert Scherrer (1897–1986) Siauban és Tahulandangban, a holland Willem van de Beek (1888–1954) Manganituban és Tamakoban, Karel Martin Észak-Tabukanban és Hendrik Miedema Salibabuban.

A missziós társaság jelentése szerint 1932-ben a gazdasági válság itt is éreztette hatását. Nemcsak a holland szolgálatban álló hivatalnokok és tanárok érezték meg a fizetéscsökkentés kellemetlen következményeit, de a lakosság is, mert a legfőbb kultúrnövények, a szerecsendió és a kopra (a kókuszdió kiszárított belső, húsos része) árának zuhanása miatt ők is gazdasági nehézségekkel küzdöttek. A keresztyén gyülekezetekben is legalább 30%-kal csökkentették a lelkészi fizetéseket.[50] A helyzet ezen a gyarmati viszonylatban is rendkívül távol eső, eldugott helyen nem volt túl rózsás, mikor a Cseszkó házaspár megérkezett Tahunába. A batáviai székhelyű, kormányzati egészségügyi szolgálat *(Burgerlijk Geneeskundigen Dienst)* vezetőjének hathatós anyagi segítsége nélkül ez nem is lett volna lehetséges. Az 1933-as elszámolás alapján Cseszkó fizetése pótlékokkal és egyéb juttatásokkal kiegészítve 5255 gulden volt, amihez hozzájött a kormányzati egészségügyi szolgálat kiegészítő fizetése, ami 3255 guldent jelentett, tehát a magyar orvos misszionárius éves fizetése összesen 8510 gulden volt, ami 19 573 pengőnek felelt meg, vagyis ekkor Cseszkó havi 1631 pengőt keresett, ami magyar viszonylatban csúcsfizetésnek számított,[51] de messze felülmúlta az eredetileg betervezett fizetést is. Anyagi értelemben tehát Cseszkóéknak nem voltak gondjaik. Persze ez azzal

47 Cseszkó Gyula 1933. január 8-án, Tahunán kelt levele az oegstgeesti Sangir-Talaud Bizottságnak. Utrechts Archief, Nummer toegang: 1102-1, Nummer blok: 3867, Inventarisnummer: 2894.

48 NN: De eerste zendeling-arts op Sangir aangekomen, *Nieuws- en Advertentieblad*, 1933. február 11., 2.

49 Steller-Heuvers, E.: Jubileum van het Sangir- en Talaud Comité, *De Nederlander*, 1932. november 3., 6.

50 D.C.: Sangi- en Talaud, *Tijdschrift voor Zendingswetenschappen* „Mededelingen" 77 (1933), 302–310.

51 Cseszkó Gyula pénzügyi elszámolása az 1933-as évről. (*Financiële afekening en verantwoording van het jaar 1933*) Tahoena, 1934. március 31. Utrechts Archief, Nummer toegang 1102-1 Raad voor de Zending: rechtsopvolgers, Nummer blok 3867, Nummer stuk 2924.

járt, hogy Cseszkó Gyula a Tahunában működő kerületi kórházban *(landschapsziekenhuis),* melyet a missziós társaság közvetlenül Cseszkó érkezése előtt vett át a kormányzattól, nemcsak a protestáns misszió szolgálatában dolgozott, hanem ellátta a helyi polgári orvosi szolgálatot is. Vagyis gyakorlatilag két ember helyett dolgozott, de ezért gyakorlatilag dupla fizetést kapott.

Ami már a kezdet kezdetén feltűnő volt, az a bennszülött lakosság bizalma a magyar orvos iránt, akinek rendelőjébe Tahunán és más helyeken is tömegesen jöttek a betegek.[52] Cseszkó doktor számára tehát elkezdődtek a szorgos hétköznapok. Rendelt állomáshelyén, a kórházban Tahunán, de rendszeresen járta a környező szigeteket, és ott is gyógyította a betegeket. Mindeközben a kórház állaga cseppet sem javult.

Az épületek állapotával kapcsolatban Heuvers nővér és későbbi leveleiben Cseszkó doktor is jóval szigorúbban fogalmaztak, mint korábbi jelentésében Van de Beek. „A kórház túl kicsi, úgyhogy a kibővítését tervezzük. Az épületek nagyon rossz állapotban vannak. A fehér hangyák tönkretették a faszerkezetet, a tető teljesen tönkrement."[53] Elkezdődött a tervezgetés, hogyan lehetne az adott területen kibővíteni a kórházat, felújítani az épületeket, modernizálni a betegellátást ezen a pici, félreeső kis szigeten.

1934-ben született meg a házaspár második gyermeke, Éva. Keresztszülőknek a Cseszkó házaspár a holland misszionáriust, Willem van de Beeket és feleségét kérték meg. A feladatot a holland házaspár örömmel vállalta, noha Hadady Emma elmondta nekik, hogy a keresztszülőség a magyar szokások szerint nemcsak egy formalitás, hanem felelősséggel is jár, hiszen ha a szülők valamiért nem tudják felnevelni a gyermeküket, akkor ez a feladat a keresztszülőkre vár. A holland házaspár ezen 1934-ben, Tahunán csak mosolygott, hiszen ez a hely akkor szó szerint a béke és a nyugalom szigete volt. Senki sem számított rá, hogy ez néhány év múlva gyökeresen megváltozhat.[54]

Bibliográfia

Beek, Vilmos van de: Indonézia magyar vértanúi. Hollandból fordította Szántay Ede. *Missziói Füzetek* 110, Magyar Református Külmissziói Szövetség Kiadása, 1948.

Beliczay Angéla: *„Engem várnak a szigetek" Tizenöt év a pápuák között, Molnár Mária élete és vértanúhalála.* Budapest, Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, 1987.

Benkő László: Elszakadók, beköltözők, megmaradók in: Kovács István & Presztóczki Zoltán (szerk.): *A Hódmezővásárhelyi Szeremlei Társaság Évkönyve*, Hódmezővásárhely, Agapé, 2018, 130–166.

52 D.C.: Sangi- en Talaud, 302–310.

53 Cseszkó Gyula 1933. május 29-én, Tahunán kelt levele az oegstgeesti Sangir-Talaud Bizottságnak. Utrechts Archief, Nummer toegang: 1102-1, Nummer blok: 3867, Inventarisnummer: 2894.

54 H.: Emma gaat „in de familie" trouwen, *Libelle* 22/28 (1955. július 9.), 81.

Brilman, D.: *De Zending op de Sangi- en Talaud-eilanden*, [Oegstgeest], Hoenderloo, 1938.
Csíkvári Antal (szerk.): *Vármegyei szociográfiák I, Csongrád Vármegye*, Budapest, Vármegyei szociográfiák Kiadóhivatala, 1938.
D.C.: Sangi- en Talaud, *Tijdschrift voor Zendingswetenschappen* „Mededelingen" 77 (1933), 302–310.
Dobos Károly: Egy misszionárius orvos házaspár megrendítő története, *Reformátusok Lapja,* 1994. december 18., 7.
dr.: Vásárhelyiek a jávai dzsungelben, *Vásárhelyi Friss Újság*, 1932. április 17., 3.
Gonda László: *The service of Evangelism, the Evangelism of Service*. PhD disszertáció. Utrecht, Universiteit Utrecht, 2008.
Gonda László: „Indonézia üzen", in: Pusztai Gábor & Bozzay Réka (szerk.): *Debrecentől Amszterdamig – Magyarország és Németalföld kapcsolata*, Debrecen, Printart Press, 2010, 345–359.
H.: Emma gaat „in de familie" trouwen, *Libelle*. 22/28 (1955. július 9.), 81.
Nagyvarjasi Szabó István: A pengő, *Irodalmi Jelen*, 2023. december 3. https://www.irodalmijelen.hu/2023-dec-03-1037/pengo (utolsó megtekintés dátuma: 2026. január 30.)
NN: *A Magyar Királyi Ferencz József Tudományegyetem Almanachja MCMXXI-MCMXXII tanévre*, Szeged, Szegedi Városi Nyomda és Könyvkiadó, 1922.
NN: Orvosdoktorrá avattattak, *Orvosi Hetilap* 73/11 (1929. március 16.), 273.
NN: Súlyos szerencsétlenséggel végződött a bajnoki szezon első mérkőzése, *Vásárhelyi Friss Újság*, 1928. március 13., 2.
NN: Orvosi hír, *Vásárhelyi Reggeli Újság*, 1929. augusztus 22., 2.
NN: Orvosi hír, *Vásárhelyi Reggeli Újság*, 1930. február 14., 3.
NN: Különös szerencsétlenség a Hal-téri házban, *Vásárhelyi Reggeli Újság*, 1928. május 14., 1.
NN: Gépkocsiba botlott a kerékpár, *Vásárhelyi Reggeli Újság*, 1929. május 25., 3.
NN: Szabadoktatási előadás a rákról, *Vásárhelyi Reggeli Újság*, 1930. március 11., 3.
NN: Hírek, *Vásárhelyi Reggeli Újság*. 1930. április 20., 9.
NN: Esküvő, *Vásárhelyi Reggeli Újság*. 1930. szeptember 6., 2.
NN: Eljegyzés, *Vásárhelyi Reggeli Újság*, 1930. április 20., 9.
NN: Esküvő, *Vásárhelyi Reggeli Újság*, 1930. szeptember 6., 4.
NN: Zendeling-arts Dr. G. Cseszko, *De Nederlander*, 1931. április 28., 6.
NN: Een Hongaar als zendeling-arts afgevaardigd, *Algemeen Handelsblad*, 1931. április 29., 13.
NN: Vásárhelyi orvos a maláji szigeteken, *Vásárhelyi Reggeli Újság*, 1931. április 7., 2.
NN: Passagierslijst, *Deli Courant*, 1931. május 29., 14.; NN: Passagierslijst, *Algemeen Handelsblad voor Nederlandsch-Indië*, 1931. június 5., 2.
NN: Zendings- en missiebladen, *Het Koloniaal Weekblad.* 31/21 (1931. május 21.), 248.
NN: Mededeling Salatiga-Zending, *De Locomotief*, 1931. június 30., 7.
NN: *Geneeskundig Tijdschrift voor Nederlandsch-Indië* 73/30 (1933. január 31.), 135.
NN: Zending-personalia uit Indië, *De Nederlander*, 1931. augusztus 7., 5.

NN: De eerste zendeling-arts op Sangir aangekomen, *Het Vaderland*, 1933. február 8., 3.
NN: Vásárhelyi orvos a maláji szigeteken, *Vásárhelyi Reggeli Újság*, 1931. április 7., 2.
NN: De eerste zendeling-arts op Sangir aangekomen, *Nieuws- en Advertentieblad*, 1933. február 11., 2.
Pákozdy Ferenc: Látogatás Holland-India egyetlen magyar orvosánál, aki hétéves trópusi szolgálat után szabadságra jött vissza hazájába, *Új Magyarság,* 1937. július 27., 6.
Steller-Heuvers, E.: Jubileum van het Sangir- en Talaud Comité, *De Nederlander*, 1932. november 3., 6.

Levéltári források

Magyarországi Református Egyház Zsinati Levéltára (MREZSL)
12. fond, Magyar Evangéliumi Külmisszió Iratai, 20. doboz. f. Cseszkó Gyula és felesége.
Nationaal Archief Den Haag (Hollandia)
Nummer toegang: 2.19.255.01, inventarisnummer: 30537A
Nummer toegang: 2.19.255.01, inventarisnummer: 30538A
Utrechts Archief
Nummer toegang 1102-1, Raad voor de Zending: rechtsopvolgers, Nummer blok 3867, Nummer stuk 2924.
Nummer toegang 1102-1, Raad voor de Zending: rechtsopvolgers, Nummer blok 3867, Nummer stuk 4099.
Nummer toegang: 1102-1, Raad voor de Zending: rechtsopvolgers, Nummer blok: 3867, Inventarisnummer: 2894.